

УДК 504.062
JEL Classification: E01; H23; Q56
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-376-382>

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

© 2025 РИЖКО Д. С., СЛЮНІНА Т. Л., МИТРОФАНОВА Л. В.

УДК 504.062
JEL Classification: E01; H23; Q56

Рижко Д. С., Слюніна Т. Л., Митрофанова Л. В. Удосконалення екологічного аудиту в Україні: аналіз законодавства та міжнародного досвіду

У статті розглянуто актуальні проблеми екологічного аудиту в Україні, зокрема в контексті воєнних дій, що мають негативний вплив на стан довкілля. Проаналізовано як теоретичні, так і практичні аспекти екологічного аудиту, підкреслюючи його значення як ефективного інструменту державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища. Зосереджено увагу на погіршенні екологічної ситуації внаслідок збройного конфлікту, зокрема на знищенні екосистем, забрудненні повітря, води, ґрунтів, руйнуванні об'єктів інфраструктури та винищенні флори і фауни. У цьому контексті екологічний аудит розглядається як засіб виявлення масштабів екологічних порушень і запровадження заходів з мінімізації їх наслідків. Особливу увагу приділено чинному законодавству України у сфері екологічного аудиту, а також перспективам його вдосконалення. Розкрито суть законопроекту № 6349, який передбачає зміни до процедур екологічного аудиту, у тому числі запровадження спеціального аудиту для об'єктів, постраждалих внаслідок воєнних дій або надзвичайних ситуацій. Проаналізовано відповідність національного законодавства міжнародним стандартам, таким як ISO 14001 та EMAS, що визначають ключові підходи до екологічного менеджменту на підприємствах. У статті акцентовано на важливості інтеграції екологічного аудиту в систему державного управління, підвищенні ролі аудиту в малому та середньому бізнесі, впровадженні сучасних технологій моніторингу та аналізу. Зроблено висновок про необхідність реформування системи екологічного аудиту з метою забезпечення прозорості, ефективного реагування на екологічні виклики та стимулювання сталого розвитку. Запропоновані рекомендації включають розширення кола об'єктів обов'язкового аудиту, посилення відповідальності за невиконання висновків, підвищення кваліфікації аудиторів та залучення громадськості до процесу екологічного контролю.

Ключові слова: аудит, екологія, міжнародна практика, законодавство.

Бібл.: 9.

Рижко Дар'я Сергіївна – студент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)
E-mail: dasharizhko69@gmail.com

Слюніна Тетяна Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: Tslunina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1398-1210>

Researcher ID: JNR-2789-2023

Митрофанова Лілія Вікторівна – старший викладач кафедри статистики, обліку та аудиту, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: lvmytrofanova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3522-6072>

UDC 504.062
JEL Classification: E01; H23; Q56

Ryzhko D. S., Sliunina T. L., Mytrofanova L. V. Improvement of Environmental Audit in Ukraine: Analysis of Legislation and International Experience

The article discusses current issues related to environmental auditing in Ukraine, particularly in the context of military actions that negatively impact the state of the environment. The article analyzes both theoretical and practical aspects of environmental auditing, emphasizing its significance as an effective tool for State control in the field of environmental protection. The focus is on the deterioration of the ecological situation as a result of armed conflict, particularly on the destruction of ecosystems, pollution of air, water, and soil, destruction of infrastructure, and extermination of flora and fauna. In this context, environmental auditing is seen as a means of identifying the scale of environmental violations and implementing measures to minimize their consequences. Special attention is paid to the current legislation of Ukraine in the field of environmental auditing, as well as the prospects for its improvement. The essence of draft law No. 6349, which provides for changes to the procedures of environmental auditing, including the introduction of a special audit for facilities affected by military actions or emergencies, has been revealed. The compliance of national legislation with international standards, such as ISO 14001 and EMAS, which define key approaches to environmental management in enterprises, has been analyzed. The article emphasizes the importance of integrating environmental auditing into the public administration system, increasing the role of auditing in small and medium-sized enterprises, and implementing modern monitoring and analysis technologies. A conclusion has been drawn on the necessity of reforming the environmental auditing system to ensure transparency, effective responses to environmental challenges, and to stimulate sustainable development. The proposed recommendations include expanding the scope of objects subject to mandatory audit, strengthening accountability for non-compliance with conclusions, enhancing auditor qualifications, and involving the public in the process of environmental oversight.

Keywords: audit, ecology, international practice, legislation.

Bibl.: 9.

Ryzhko Daria S. – Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: dasharizhko69@gmail.com

Sliunina Tetiana L. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Statistics, Accounting and Audit, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: Tslunina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1398-1210>

Researcher ID: JNR-2789-2023

Mytrofanova Liliia V. – Senior Lecturer of the Department of Statistics, Accounting and Audit, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: lvmytrofanova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3522-6072>

Стаття присвячена проблемним питанням екологічного аудиту, який є одним із найефективніших інструментів державного контролю за діяльністю підприємств як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Особлива увага приділяється сучасному стану навколишнього середовища в Україні та його зв'язку з недосконалим екологічним законодавством. Війна має масштабний негативний вплив на довкілля, що проявляється у знищенні екосистем, забрудненні природних ресурсів та зміні кліматичних умов. Наслідки воєнних дій часто є довготривалими, а їх подолання вимагає значних ресурсів і часу. У цьому контексті екологічний аудит відіграє важливу роль у визначенні та мінімізації шкідливих екологічних наслідків.

Ми всі відчуваємо різке забруднення повітря не тільки в прифронтових містах, а в цілому по всій країні. Військові дії супроводжуються вибухами, горінням пального, використанням хімічних речовин, що сприяє викидам токсичних сполук у атмосферу. Це призводить до утворення кислотних дощів, підвищення концентрації парникових газів та посилення глобального потепління.

Ми бачимо знищення та забруднення водних ресурсів. Воєнні операції можуть призводити до руйнування водоочисних споруд, забруднення річок і підземних вод нафтопродуктами, важкими металами та іншими токсичними речовинами. Це спричиняє погіршення якості питної води та загрожує водним екосистемам. Наслідки руйнування Каховської ГЕС будуть відчуватися століттями.

На жаль, також відбувається деградація ґрунтів. Використання вибухівки, військової техніки та хімічних речовин веде до ерозії ґрунтів, їх забруднення токсичними залишками та зниження родючості. Це негативно впливає на аграрний сектор і продовольчу безпеку регіонів.

Руйнування природних середовищ існування, лісові пожежі, знищення фауни та флори є типовими наслідками бойових дій. Військова активність призводить до втрати популяцій багатьох видів, що може мати незворотні наслідки для екосистем.

Тому екологічний аудит можна розглядати як інструмент мінімізації наслідків війни.

Багоме значення екологічного аудиту підтверджує той факт, що Всесвітній банк і Європейський банк реконструкції та розвитку вважають його здійснення обов'язковим елементом оцінки діяльності компаній та інших структур, яким надаються позики та кредити, внаслідок чого зменшується ризик їх неповернення через втрати, пов'язані з нанесенням шкоди навколишньому середовищу, здійсненням заходів щодо його охорони та відновлення. Тому для створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні слід прагнути до виконання міжнародних та європейських норм у сфері екології [8; 9].

Одним із досягнень екологічної політики України є визнання екологічного аудиту одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері охорони довкілля, використання ресурсів і забезпечення екологічної безпеки. Разом із тим, хоча законодавче закріплення процедури екологічного аудиту й передбачило позитивні зміни в екологічній політиці, існує низка суперечностей, що ускладнюють його ефективне застосування. Особливий акцент робиться на існуванні двох форм екологічного аудиту – добровільного та обов'язкового. Багато підприємств залишаються поза межами обов'язкового аудиту. Крім того, суттєвим недоліком екологічного аудиту залишається те, що його висновки мають тільки рекомендаційний характер.

На основі аналізу законодавства, міжнародних норм і наукових праць суб'єкти правової системи впроваджують зміни в екологічне законодавство. Зокрема, розширення кола об'єктів обов'язкового аудиту, включно з підприємствами приватної власності, які потенційно можуть завдавати шкоди довкіллю. Також висновки екологічного аудиту повинні стати обов'язковими для виконання керівниками підприємств, чого по теперішній час немає.

Сучасні виклики, пов'язані з погіршенням екологічної ситуації, вимагають удосконалення ме-

ханізмів контролю за впливом промислових підприємств на довкілля. В Україні спостерігається значне навантаження на природні ресурси, зростання рівня забруднення повітря, води та ґрунтів, а також недостатній рівень контролю за екологічною відповідальністю суб'єктів господарювання. Недостатність ефективних механізмів моніторингу та оцінки екологічних ризиків створює передумови для екологічних криз і загострює проблеми сталого розвитку.

Екологічний аудит розглядається як один із ключових інструментів оцінки дотримання природоохоронних вимог, а також як засіб запобігання негативному впливу підприємств на довкілля. Однак в Україні цей механізм не повною мірою виконує свої функції через низку законодавчих і організаційних недоліків. До основних проблем належать обмежене коло об'єктів обов'язкового аудиту, відсутність чітко визначених санкцій за невиконання його рекомендацій, а також недостатня інтеграція з міжнародними стандартами екологічного аудиту.

Наукові дослідження вказують на необхідність реформування системи екологічного аудиту, що передбачає гармонізацію з європейськими нормами, розширення сфери застосування аудиту та посилення відповідальності підприємств за екологічні порушення [3]. Важливим кроком у цьому напрямку є законопроект № 6349 «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення процедури проведення екологічного аудиту» від 25.11.2021 р., який спрямований на вдосконалення процедури екологічного аудиту в Україні та підвищення його ефективності [7]. У зв'язку з цим актуальним є дослідження сутності екологічного аудиту, його особливостей, проблем нормативно-правового регулювання та перспектив удосконалення на основі нових законодавчих ініціатив.

Метою цієї статті є дослідження сутності екологічного аудиту, його особливостей, нормативно-правового регулювання в Україні та оцінка перспектив удосконалення процедури проведення.

У статті будуть розглянуті питання щодо основних понять та принципів екологічного аудиту; проблем існуючої системи аудиту; змін, запропонованих у законопроекті № 6349, та їх потенційного впливу на екологічний контроль України. Окрема увага приділяється аналізу міжнародних правових норм, що регулюють екологічний аудит.

В умовах глобальної екологічної кризи екологічний аудит стає важливим інструментом контролю за дотриманням природоохоронного законодавства. Його впровадження дозволяє не лише оцінити вплив підприємств на довкілля, а й розробити

ефективні заходи зменшення екологічних ризиків. Таким чином, екологічний аудит є ключовим механізмом у сфері екологічного менеджменту, сприяючи переходу підприємств до більш екологічно орієнтованої моделі розвитку.

«Екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання і об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту» [4]. Він включає в себе аналіз екологічного стану підприємства, виявлення потенційних екологічних ризиків, оцінку ефективності використання природних ресурсів, а також виявлення порушень екологічного законодавства.

Основними завданнями екологічного аудиту є:

- ✦ оцінка відповідності діяльності підприємства вимогам екологічного законодавства;
- ✦ аналіз можливих ризиків для навколишнього середовища;
- ✦ розробка рекомендацій для зниження негативного впливу на екосистеми;
- ✦ підвищення ефективності управління природними ресурсами [2].

Екологічний аудит може проводитися як зовнішніми (спеціалізовані аудиторські фірми), так і внутрішніми аудиторами (штатні працівники) підприємства. Зовнішній аудит є важливим для підтвердження відповідності підприємства екологічним стандартам, тоді як внутрішній аудит допомагає ідентифікувати проблеми на ранніх етапах і підготувати організацію до зовнішнього контролю. Аудит може бути обов'язковим або добровільним. Обов'язковий екологічний аудит проводиться у випадках, передбачених законодавством, наприклад при приватизації державних підприємств, банкрутстві або екологічному страхуванні.

Екологічний аудит стає важливою складовою частиною сучасної бізнес-практики, оскільки підприємства все більше усвідомлюють необхідність збереження навколишнього середовища. Цей процес сприяє не лише поліпшенню екологічного стану, але й підвищенню ефективності бізнесу через впровадження екологічно безпечних технологій та оптимізацію використання ресурсів. Основною метою екологічного аудиту є виявлення можливих екологічних ризиків і недоліків у діяльності підприємства, а також розробка рекомендацій щодо

зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. У цьому контексті розгляд ключових аспектів екологічного аудиту дозволяє краще зрозуміти його важливість і роль у підтримці екологічної рівноваги та відповідальності перед суспільством. Складовими екологічного аудиту є:

- ✦ *Міжнародна практика.* Оскільки питання екології є глобальними, багато міжнародних організацій і державних структур займаються розробкою стандартів і методик екологічного аудиту. Найвідомішим є стандарт ISO 14001 [1], який стосується екологічного менеджменту і визначає вимоги до створення та впровадження системи екологічного управління на підприємствах.
- ✦ *Комплексність.* Аудит включає в себе як оцінку зовнішніх факторів (викидів, використання природних ресурсів), так і внутрішніх процесів (управління відходами, оптимізація споживання енергії тощо).
- ✦ *Прогнозування ризиків.* Одним із важливих аспектів є прогнозування потенційних екологічних ризиків, таких як забруднення води, повітря, ґрунтів або вплив на біорізноманіття.
- ✦ *Взаємодія з нормативно-правовими актами.* Екологічний аудит базується на відповідних екологічних стандартах і законодавстві, а також враховує міжнародні угоди, підписані державою.

Екологічний аудит як інструмент для оцінки екологічної відповідальності підприємств з'явився в кінці 80-х – на початку 90-х років XX століття. Спочатку він був використаний здебільшого в промислових країнах, де проблема забруднення навколишнього середовища стала дуже актуальною.

Міжнародна практика екологічного аудиту демонструє, що його ефективність значною мірою залежить від інтеграції з екологічним менеджментом підприємства. У багатьох країнах, зокрема в ЄС, екологічний аудит є невід'ємною частиною системи екологічного менеджменту (EMAS), яка спрямована на підвищення екологічної відповідальності компаній та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

В Україні екологічний аудит почав розвиватися після 1991 р., коли країна стала незалежною, а необхідність адаптації до міжнародних екологічних стандартів стала очевидною. Вже в 2001 р. було прийнято Закон України «Про екологічний аудит», який започаткував правове регулювання цієї сфери. Офіційне закріплення цього процесу відбулося з прийняттям Закону «Про екологічний аудит» у 2004 р. Водночас через брак ефективного

контролю та відсутність механізмів реалізації багато положень закону залишилися декларативними. Незважаючи на це, останні роки характеризуються зростанням уваги до екологічного аудиту, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів. З 2020 р. відзначається тенденція до покращення регулювання цієї сфери шляхом адаптації міжнародних стандартів ISO серії 14000.

Згідно з рекомендаціями ISO 14001 екологічний аудит повинен містити такі етапи [1]:

- ✦ визначення сфери аудиту;
- ✦ оцінка екологічних аспектів діяльності;
- ✦ аналіз відповідності екологічним стандартам;
- ✦ впровадження коригувальних заходів;
- ✦ моніторинг і вдосконалення систем екологічного управління.

На відміну від міжнародних рекомендацій Закон України «Про екологічний аудит» визначає такі ключові етапи проведення екологічного аудиту [4]:

- ✦ планування аудиту: визначення обсягу, цілей та критеріїв аудиту;
- ✦ збір та аналіз інформації: оцінка документації, проведення інспекцій та опитувань;
- ✦ оцінка відповідності: порівняння фактичного стану з встановленими екологічними вимогами;
- ✦ розробка рекомендацій: пропозиції щодо покращення екологічної діяльності;
- ✦ підготовка звіту: документування результатів аудиту та надання їх замовнику.

Тобто, основна відмінність між ISO 14001 та Законом України «Про екологічний аудит» полягає в підході до проведення аудиту. ISO 14001 орієнтований на безперервне вдосконалення системи екологічного управління та передбачає коригувальні заходи та моніторинг. Натомість український закон робить акцент на процедурних аспектах аудиту, таких як аналіз документів, оцінка відповідності та підготовка звіту. Також у міжнародному стандарті приділяється більше уваги екологічним аспектам діяльності та інтеграції заходів у систему управління, тоді як національне законодавство більше зосереджене на оцінці поточного стану та розробці рекомендацій.

Екологічний аудит забезпечує сталий розвиток підприємства та збереження навколишнього середовища, але в Україні ця сфера стикається з рядом суттєвих проблем. Враховуючи динамічні зміни в екологічному законодавстві та недостатній рівень екологічної свідомості серед підприємств, виникають численні виклики, які перешкоджають ефективному функціонуванню екологічного аудиту в Україні, а саме:

- ✦ недостатня деталізація вимог до проведення аудиту;
- ✦ відсутність механізму контролю за реалізацією рекомендацій екологічного аудиту;
- ✦ низький рівень прозорості та доступності звітності;
- ✦ обмежена інтеграція з міжнародними стандартами екологічного менеджменту;
- ✦ відсутність жорстких санкцій за невиконання екологічних рекомендацій;
- ✦ недосконале законодавче регулювання;
- ✦ низький рівень зацікавленості бізнесу у проведенні аудиту;
- ✦ недостатній рівень кваліфікації екологічних аудиторів.

Незважаючи на існуючі проблеми, ці зміни відкривають нові можливості для розвитку сталого і екоорієнтованого бізнесу. За останні роки в Україні, до початку повномасштабної війни, спостерігалися значні зміни у сфері екологічного аудиту, які сприяли покращенню екологічної ситуації, посиленню відповідальності бізнесу перед довкіллям, якими є такі:

- ✦ *Покращення законодавчої бази.* В Україні у 2017 р. був оновлений Закон «Про екологічний аудит», що значно розширило коло обов'язків для підприємств і посилило вимоги до їх екологічної діяльності.
- ✦ *Розширення застосування екологічного аудиту.* З початку 2000-х років екологічний аудит став використовуватися не лише для великих підприємств, але і для малих та середніх бізнесів, які можуть впливати на навколишнє середовище.
- ✦ *Інтеграція в систему корпоративної соціальної відповідальності.* Все більше підприємств використовують екологічний аудит як частину своєї стратегії корпоративної соціальної відповідальності.

У 2021 р. було розроблено проект закону № 6349 «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення процедури проведення екологічного аудиту» [7]. Цей законопроект має на меті оновити та вдосконалити процедури екологічного аудиту в Україні. Основні запропоновані зміни включають:

1. Усунення прогалин у законодавстві: забезпечення проведення обов'язкового екологічного аудиту для об'єктів та видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля [4].
2. Врегулювання процедур обов'язкового екологічного аудиту: запровадження обов'яз-

кового екологічного аудиту в разі ліквідації або виведення з експлуатації підприємств, установ або організацій, їх структурних підрозділів [4].

3. Встановлення вимог до висновків екологічного аудиту: визначення, що висновок екологічного аудиту має бути оформлений окремим документом із чітко визначеним змістом, а також забезпечення його оприлюднення на вебсайтах замовників та сайті Міндовкілля [6].
4. Запровадження спеціального екологічного аудиту: можливість проведення спеціального екологічного аудиту на об'єктах, які зазнали впливу внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану, з метою фіксації доказів екологічних злочинів та притягнення винних до відповідальності [5].
5. Можливість проведення спеціального екологічного аудиту в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану.
6. Гармонізацію національної системи екологічного аудиту зі стандартами ISO 14001 та EMAS, що дозволить українським підприємствам покращити свої екологічні показники на міжнародному рівні.

Перспективи розвитку екологічного аудиту в Україні відкривають нові можливості для інноваційних технологій, створення робочих місць, а також для залучення інвестицій у «зелені» ініціативи. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи державного управління, громадські організації та бізнес, які мають активно співпрацювати для забезпечення сталого розвитку та екологічної безпеки.

Тому розвиток екологічного аудиту в Україні пов'язаний з кількома важливими аспектами:

- ✦ *Інтеграція з міжнародними стандартами.* Україна вже почала адаптацію до міжнародних стандартів, таких як ISO 14001 та ISO 14004. Проте необхідна подальша гармонізація національних стандартів з міжнародними.
- ✦ *Зростання ролі екологічного аудиту в малому та середньому бізнесі.* Підвищення свідомості підприємців щодо важливості екологічної відповідальності може привести до збільшення числа аудиторів і застосування екологічного аудиту серед малих і середніх підприємств.
- ✦ *Впровадження новітніх технологій.* Використання інноваційних технологій, таких як Інтернет речей (IoT) та Великі дані (Big Data), дозволить більш ефективно прово-

дити моніторинг та оцінку екологічного стану підприємств.

- ✦ *Посилення контролю з боку держави.* Оскільки екологічні проблеми стають все більш актуальними на глобальному рівні, ймовірно, держава посилить вимоги до екологічної діяльності підприємств.

ВИСНОВКИ

Екологічний аудит є важливим механізмом для оцінки завданої шкоди навколишньому середовищу та розробки заходів з відновлення. Основні завдання екологічного аудиту у воєнний та післявоєнний періоди є такими:

- ✦ *Ідентифікація екологічних ризиків.* Аналіз впливу воєнних дій на природні ресурси, оцінка рівня забруднення повітря, води та ґрунтів.
- ✦ *Моніторинг стану довкілля.* Виявлення джерел екологічного забруднення, визначення масштабів пошкоджень екосистем і біорізноманіття.
- ✦ *Розробка стратегії відновлення.* Планування заходів з очищення територій, рекультивации ґрунтів, відновлення водних ресурсів та біосистем.
- ✦ *Контроль за виконанням екологічних стандартів.* Упровадження екологічної політики у відновлювальні процеси, запровадження стійких практик ведення господарської діяльності.

Екологічний аудит є інструментом екологічного контролю, який потребує вдосконалення. Законопроект № 6349 «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення процедури проведення екологічного аудиту» спрямований на усунення недоліків чинного законодавства, підвищення прозорості та ефективності екологічного аудиту, а також забезпечення відповідності сучасним викликам, включно з реагуванням на надзвичайні ситуації та воєнні дії.

Війна завдає значної шкоди навколишньому середовищу, спричиняючи довготривалі екологічні проблеми. Застосування екологічного аудиту дозволяє оцінити масштаби руйнувань, виявити основні загрози та сформулювати ефективні стратегії з мінімізації наслідків. Використання цього підходу є критично важливим для екологічного відновлення територій та забезпечення стійкого розвитку нашої країни післявоєнний період.

Додатково міжнародний досвід показує, що інтеграція екологічного аудиту із системами екологічного менеджменту може значно покращити результати екологічного контролю. Реалізація запро-

понованих змін дозволить покращити екологічний контроль, зменшити негативний вплив господарської діяльності та воєнного стану на довкілля та забезпечити сталий розвиток України. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. ISO 14001: 2015 Environmental management systems – Requirements with guidance for use. Geneva : ISO, 2015.
2. Біленко С. В. Екологічний аудит: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2020. 180 с.
3. Довгань О. Д. Екологічна безпека в Україні: правові та управлінські аспекти. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 220 с.
4. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>
5. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
6. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua>
7. Проект Закону № 6349 «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення процедури проведення екологічного аудиту» від 25.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73273
8. Environmental and Social Policies. *World Bank Group*. URL: <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-policies>
9. Environmental and Social Policy. *EBRD*. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/publications/institutional-documents/environmental-and-social-policy-2024.html>

REFERENCES

- Bilenko, S. V. (2020). *Ekologichnyi audit: Navch. posib* [Environmental audit: A textbook]. TsUL.
- Dovhan, O. D. (2019). *Ekologichna bezpeka v Ukraini: Pravovi ta upravlinski aspekty* [Environmental safety in Ukraine: Legal and managerial aspects]. LvDUVS.
- Environmental and Social Policies*. (n.d.). World Bank Group. <https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-policies>
- Environmental and Social Policy*. (n.d.). EBRD. <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/publications/institutional-documents/environmental-and-social-policy-2024.html>
- ISO 14001: 2015 Environmental management systems – Requirements with guidance for use. (2015). ISO.
- Kabinet Ministriv Ukrainy* [Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). <https://www.kmu.gov.ua>
- Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy* [Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. (n.d.). <https://mepr.gov.ua>

Proekt Zakonu № 6349 «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia protsedury provedennia ekolohichnoho audytu» vid 25.11.2021 r. [Draft Law № 6349 «On amendments to some laws of Ukraine regarding the improvement of the environmental audit procedure» dated 25.11.2021].

(2021). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73273
Zakon Ukrainy «Pro ekolohichniy audyt» vid 24.06.2004 r. № 1862-IV [Law of Ukraine «On Environmental Audit» dated 24.06.2004 № 1862-IV]. (2004). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>

УДК 657.6

JEL Classification: M42; O3; M4

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-4-382-388>

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕРЕВІРОК (Е-АУДИТ) ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

© 2025 СЛЮНІНА Т. Л., ПЛЕТНЬОВА Є. С.

УДК 657.6

JEL Classification: M42; O3; M4

Слюніна Т. Л., Плетньова Є. С. Впровадження електронних перевірок (е-аудит) та їх особливості

У статті досліджується важливий процес впровадження електронного аудиту (е-аудиту) в Україні, його сутність, основні етапи реалізації та можливі виклики. В умовах стрімкої цифровізації економіки та інтеграції України у світову економічну спільноту питання підвищення ефективності державного управління, зокрема у сфері податкового контролю, це є надзвичайно актуальним. Одним із основних інструментів для досягнення цієї мети є е-аудит, що дозволяє автоматизувати процес перевірки фінансових даних платників податків. Це значно підвищує прозорість фінансово-господарської діяльності підприємств, зменшує ризики корупції та покращує взаємодію між бізнесом і державою. Ми акцентуємо увагу на впровадженні стандарту SAF-T UA (Standard Audit File for Tax purposes), який є міжнародним стандартом для обміну електронними бухгалтерськими даними. В Україні цей стандарт використовується для збору та обробки інформації про фінансово-господарські операції платників податків. Такий підхід забезпечує стандартизований формат подання облікових даних, що дозволяє контролюючим органам оперативно й ефективно проводити перевірки, аналізуючи великі обсяги даних. Серед основних переваг е-аудиту ми виокремлюємо: підвищення точності та швидкості перевірок, зменшення кількості податкових правопорушень і судових спорів, а також зниження корупційних ризиків завдяки мінімізації особистих контактів між платниками податків і контролюючими органами. Прозорість процесу податкового контролю та можливість оперативного виявлення помилок стимулюють платників податків до більш відповідального ведення обліку та своєчасного виправлення неточностей. Це дозволяє значно покращити загальну податкову культуру в країні. Однак, попри численні переваги, впровадження е-аудиту супроводжується певними викликами. Підприємствам необхідно адаптувати свої облікові системи до вимог SAF-T UA, що потребує значних затрат часу та фінансів на оновлення програмного забезпечення та навчання персоналу. Важливим аспектом є забезпечення належного рівня кібербезпеки та захисту конфіденційної інформації, оскільки передача великих обсягів даних в електронному форматі вимагає високого рівня захисту від несанкціонованого доступу. Ми також аналізуємо міжнародний досвід втілення подібних систем, зокрема в Португалії, Литві, Польщі та Угорщині. Країни, які успішно впровадили SAF-T, демонструють високий рівень ефективності податкових перевірок завдяки використанню стандартизованих електронних файлів, що містять детальну інформацію про фінансові операції платників податків. Для України цей досвід є цінним, оскільки дає можливість адаптувати найкращі практики до національних реалій та уникнути помилок на етапі впровадження. Ми пропонуємо низку рекомендацій для успішного впровадження е-аудиту в Україні, серед яких: удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення технічної підтримки та навчання платників податків, активна інформаційна кампанія та постійний діалог з бізнесом для вирішення виниклих проблем. Для подальшого розвитку е-аудиту необхідно забезпечити інтеграцію з іншими державними електронними системами, підвищити рівень кібербезпеки та створити умови для рівних можливостей для всіх категорій платників податків. Успішне впровадження е-аудиту в Україні не лише покращить податковий контроль, але й зміцнить довіру між бізнесом і державою, сприятиме підвищенню прозорості та ефективності податкової системи, що в кінцевому підсумку позитивно вплине на економічний розвиток країни. Впровадження цього інструменту дозволить не лише оптимізувати процеси збору податків, а й посилити боротьбу з ухиленням від оподаткування, що є важливим кроком для забезпечення фінансової стабільності та розвитку економіки України.

Ключові слова: електронний аудит, е-аудит, цифрова трансформація, податковий контроль, стандартний аудиторський файл, SAF-T UA, платники податків.

Бібл.: 19.

Слюніна Тетяна Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики, обліку та аудиту, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: Tslunina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1398-1210>

Researcher ID: JNR-2789-2023

Плетньова Єлизавета Сергіївна – студент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: yelyzaveta.pletnova@student.karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1591-9439>